

3. Галочкин А.И., Базарнова Н.Г., Маркин В.И. Модульно-рейтинговая технология обучения по курсу органической химии: учебно-методическое и нормативное обеспечение // Модульно-рейтинговая технология обучения (опыт применения в вузе и школе): Сб. статей. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 1993. – С. 3-59.
4. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник / За ред. Мороза О.Г. – К.: НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2001. – 337с.
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М.Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 275с.
6. Рябова В. Інноваційний аналіз дидактичних версій модульного навчання // Рідна школа. – 2000. – № 1. – С. 65-67.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
8. Фурман А.В. Модульно-розвивальна система: принципи, умови, забезпечення. – К., 1997. – 340с.
9. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучение. – Каунас, 1989. – 271с.

*Кудря О.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ ДО ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Оновлення та реформування освіти в Україні зумовило зміни у змісті й організації діяльності шкіл, що позначилось на активності прояву їхньої інноваційної спрямованості. Тож постає проблема адекватного кадрового забезпечення: потребою школи і суспільства є педагоги-професіонали, які знаються на тенденціях, напрямках і процесах сучасної педагогіки, здатні творчо підходити до організації навчально-виховної діяльності учнів на уроках та в позаурочний час.

Інноваційна діяльність вчителя знаходить своє відображення у розробці і впровадженні елементів нового змісту освіти, нових навчально-виховних технологій, зміцненні зв'язків школи з наукою, використанні світового педагогічного досвіду. Це вимагає нових підходів до методологічної і технологічної підготовки студентів-майбутніх вчителів: формування у них інтересу до інноваційних процесів, світоглядної педагогіки, до пошуку способів реформування навчально-виховного процесу. Такий підхід до формування

професійних якостей майбутнього вчителя є однією з передумов підготовки педагога-новатора із творчим, науково-педагогічним мисленням.

Реалізація зазначеного можлива за умов цілеспрямованого й систематичного сприяння формуванню активного ставлення студентської молоді до оволодіння знаннями та забезпечення інтенсивного розвитку їх самостійної пізнавальної діяльності, сприяння розвитку творчих здібностей студентів.

Серед навчальних дисциплін, що опановуються студентами педагогічно-індустріальних факультетів, одне з провідних місць займає саме методика трудового навчання. Це пояснюється тим, що вона сприяє розвиткові педагогічного мислення студентів. Так, одним з головних завдань даного предмету є формування у студентів уявлення про місце та роль трудової підготовки у здійсненні загальноосвітніх завдань школи, розкриття студентам механізмів впливу на розвиток особистості учня засобами змісту шкільного предмету “Трудове навчання” та формою його представлення [1, С.4].

Зокрема, майбутній вчитель обслуговуючої праці повинен добре засвоїти зміст шкільних програм, навчальних посібників. Професійна підготовка вчителів обслуговуючої праці включає й формування вмінь, навичок працювати з методичною та іншою фаховою літературою: здійснювати пошук інформаційного забезпечення діяльності.

Викладач-методист ознайомлює студентів з переліком методичної літератури, у якій висвітлено питання методики викладання обслуговуючої праці у школі, повідомляє студентську молодь про нові надходження до бібліотечного фонду спеціальної фахової літератури. Виконуючи лабораторно-практичні роботи з методики трудового навчання, студенти користуються нормативною, навчальною та навчально-методичною літературою, вчать розробляти календарно-тематичні плани, плани-конспекти занять з окремих тем, визначати згідно мети заняття, змісту навчального матеріалу та практичної діяльності учнів тип уроку, підбирати найбільш оптимальні форми організації роботи учнів, методи навчання.

Практика показує, що студенти у процесі опанування курсу методики трудового навчання за напрямом обслуговуюча праця надають перевагу роботі переважно з навчальним посібником за ред. Л.В. Мельникової “Методика трудового обучения: (Обслуж. труд)”. З метою розширення кругозору студентів, забезпечення використання ними у майбутній викладацькій діяльності й іншої методичної літератури з обслуговуючої праці доцільно забезпечити їх ознайомлення зі змістом посібника “Організація трудового навчання та виховання учнів 5-7 класів” (1992 р.), підручника “Методика трудового та професійного навчання” (2000 р.), автор якого – Тхоржевський Д.О., з методичними розробками, поданими в науково-методичному журналі “Трудова

підготовка в закладах освіти”, науково-практичному освітньо-популярному часописові “Імідж сучасного педагога” та збірниках наукових праць (серія: “Педагогічні науки”), тематика яких присвячена проблемам трудової підготовки учнівської молоді.

Одним із засобів залучення студентів до творчої діяльності є проблемне навчання. Активізація пізнавальної діяльності студентів забезпечується використанням таких методів навчання, як проблемний виклад матеріалу, частково-пошуковий метод та дослідницький метод. Зупинимось конкретніше на проблемних завданнях, виконання яких вимагає від студентів пошукової, творчої діяльності з вирішення нової для них проблеми. Наприклад, студенти отримують завдання розробити оптимальну модель поточного графіку робіт, за яким може здійснюватись поділ праці між учнями (членами однієї ланки) при виконанні практичної роботи з основ кулінарії. Алгоритм виконання даного завдання передбачає такі кроки:

- звернення до методичної літератури з обслуговуючої праці на предмет дослідження та аналізу проблеми організації практичної діяльності учнів під час кулінарних робіт: виявлення позитивних та негативних моментів у запропонованих варіантах організації практичної діяльності учнів (критеріями визначення ефективності того чи іншого варіанту можуть бути такі показники: можливість об’єктивної оцінки роботи окремого учня; кількість виконаних кожним учнем технологічних операцій з усього технологічного циклу приготування страви та інших допоміжних видів робіт; рівень задіяння учнів протягом практичної роботи тощо);

- висунення припущень стосовно можливих шляхів раціоналізації поділу праці учнів при виконанні практичних робіт з основ кулінарії;

- розробка власної моделі поточного графіку робіт, за яким може здійснюватись навчальна праця учнів;

- теоретичне доведення раціональності розробленої моделі поточного графіку робіт на основі обґрунтування можливостей усунення тих недоліків, які було виявлено при аналізі різних варіантів організації практичної роботи учнів на заняттях з кулінарії;

- перевірка ефективності запропонованого варіанту організації діяльності учнів під час проходження педагогічної практики.

Вищезазначене засвідчує, що вирішення студентами поставленої проблеми вимагає від них ознайомлення та детального опрацювання методичної літератури з обслуговуючої праці, виокремлення та аналізу тих рекомендацій, що стосуються безпосередньо проблеми організації практичної діяльності учнів при виконанні практичних робіт з кулінарії, узагальнення цих рекомендацій, розробка на їх основі оптимальної моделі поточного графіку робіт та перевірка її ефективності

під час педагогічної практики. Відзначимо, що така робота студентів є одним із засобів активізації їх пізнавальної діяльності, сприяє розвитку їх логічного мислення. Крім того, кінцевим результатом творчого пошуку студентів у даному напрямі можуть бути оригінальні ідеї, нестандартні підходи в управлінні навчальною працею учнів. Отже, вирішення проблемних завдань в сфері методики трудового навчання сприяє підготовці майбутніх вчителів обслуговуючої праці до інноваційної діяльності (інновація (від англ. “*innovation*”) – нововведення, новаторство).

Продовжуючи розгляд питання стосовно формування у студентів навичок користування фаховою літературою відзначимо, що залучення студентів до виконання науково-дослідницьких робіт, до написання рефератів, курсових та дипломних робіт, їх безпосереднє включення в реальний навчальний процес під час проходження педагогічної практики, все це у сумі забезпечує їх активне ставлення до оволодіння знаннями, сприяє розвитку їх самостійної пізнавальної діяльності.

Для підтримки інтересу майбутніх вчителів обслуговуючої праці до нового в сфері освіти доцільно звертати увагу студентів на новітні освітні концепції, основні орієнтири в освітній галузі країни. Це передбачає ознайомлення студентів з Законом України “Про загальну середню освіту”, з положеннями про реформування навчально-виховного процесу у школі, викладеними у Національній доктрині розвитку України у XXI столітті, з сучасними педагогічними технологіями тощо.

Підготовка майбутніх вчителів обслуговуючої праці до інноваційної діяльності вимагає розкриття можливостей застосування на практиці елементів відповідних новітніх технологій. Це дає підстави для ознайомлення студентів з питанням інтенсифікації процесу навчання. Ставлячи за мету розкриття студентам сутності проблеми вдосконалення змісту навчання учнів, викладачем повідомляється, що трудове навчання (як навчальний предмет) за рахунок специфіки свого змісту дає широкі можливості для подання навчального матеріалу у тісному взаємозв’язку зі змістом інших предметів загальноосвітнього циклу. Яскравим прикладом є поєднання трудового навчання і народознавства. “Інтеграція, взаємопроникнення знань і вмінь з окремих розділів трудового навчання та суміжних дисциплін... слугує стимулом інтересу до учіння, чинником всебічного, гармонійного розвитку особистості” [2, С.4].

На основі ознайомлення з конкретними механізмами інтеграції знань, студенти усвідомлюють, що мається на увазі не просто залучення додаткових знань у зміст окремих тем з обслуговуючої праці і викладу їх як певної суми, а створення можливостей всебічного, цілісного розгляду понять, теорій, об’єктів праці, які виступатимуть, у даному випадку, інтегруючими факторами. Завдяки

інтеграції відбувається підвищення єдності, цілісності і інформаційної ємності знання, рівня його узагальненості і комплексності, і як результат цього – зростання, розширення його евристичних можливостей [3, С.11].

З метою формування умінь здійснювати зв'язки трудового навчання з циклом загальноосвітніх предметів студенти отримують завдання проаналізувати можливості поєднання змісту навчального матеріалу шкільного предмету “Трудове навчання” (обсл. праця) з близькими за змістом темами інших навчальних предметів (народознавства, валеології, довілля, хімії, біології тощо), розробити розширені плани-конспекти інтегрованих уроків, продумати зміст фактичного навчального матеріалу, що пропонуватиметься до засвоєння. На основі виконання такої роботи студенти можуть зробити адекватні висновки стосовно підвищення рівня евристичних можливостей навчального матеріалу.

Розробка цікавих, нестандартних уроків, вміння творчо підходити до підбору фактичного матеріалу для проведення занять, наявність оригінальних виховних ідей, ідей вдосконалення організації практичної діяльності учнів – все це характеризує вчителя як новатора із творчим, науково-педагогічним мисленням.

Володіючи теоретичними знаннями про шляхи та механізми вдосконалення змісту навчання учнів, студенти під час проходження педагогічної практики матимуть реальні можливості пересвідчитись щодо ефективності оновлення змісту навчання учнів за рахунок введення відомостей з інших предметів. Проявляючи творчі здібності при доборі навчального матеріалу для викладання певних тем, студенти у процесі проведення занять переконуються, що інтеграція сприяє ущільненню і оптимізації знання, підвищує рівень евристичних можливостей навчального матеріалу, забезпечуючи цим самим інтенсифікацію процесу навчання.

Але слід відзначити, що поряд з формуванням фахових здібностей майбутніх вчителів обслуговуючої праці не можна не враховувати і аспект виховних можливостей трудового навчання. Це вимагає ознайомлення студентів з технологією трудового виховання, основами професійно-орієнтаційної роботи. Крім того, є необхідним й ознайомлення студентської молоді з технологією національно-патріотичного виховання. Зупинимось дещо конкретніше на даному питанні.

Вивчаючи основи технології формування національно-патріотичних рис учня студенти усвідомлюють, що завдяки національному вихованню в учнів формується система основних компонентів духовного світу, а саме – народний світогляд, національний характер і темперамент, національний спосіб мислення, народна мораль, етика, народна естетика, національна свідомість і

самосвідомість. Формування національної самосвідомості особистості є одним з важливих напрямів національного виховання.

На основі опрацювання праці “Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи” (за ред. Д.О.Тхоржевського), рекомендованої викладачем, студенти приходять до висновків: одним з ефективних засобів виховання в учнів національної самосвідомості є їх дієве прилучення до здобутків національної культури; зміст навчального предмету “Трудове навчання” може бути поданий до опанування учнями в тісному переплетенні з народними традиціями, звичаями та обрядами; саме цей предмет у порівнянні з іншими матиме найвагомійший виховний вплив, оскільки всі відомості теоретичного характеру будуть неодмінно відображені, застосовані, перевірені під час практичної роботи, а поєднання теорії з практикою сприятиме глибшому усвідомленню учнями вагомості матеріальних та духовних надбань українців минулого.

У процесі засвоєння студентами під час лабораторно-практичних робіт змісту шкільних програм трудового навчання є можливість для активного їх залучення до аналітичної роботи: пошуку можливостей включення здобутків національної культури в навчальний процес. Як один із прикладів розв’язання поставленого завдання можна розкрити специфіку прилучення учнів до надбань національної культури в контексті занять з основ кулінарії (модуль стабільної частини програм трудового навчання (5-9 класи) “Культура харчування. Технологія приготування кулінарних страв”). Для цього викладачем розкриваються можливості відображення основних складників національної культури в змісті навчального матеріалу через призму української кухні, а саме: 1) *української мови* через розкриття значення предметних слів (“піч”, “мисник”, “писанка” тощо), що вирізняються національною специфікою, та слів-символів (калини, жита та ін.), збільшення словника учнів новими словами – назвами традиційних українських страв (куліш, деруни, крученики, пряження тощо); 2) *усної народної творчості* через залучення у навчально-виховний процес відповідних її зразків – приказок, прислів’їв, загадок, співомовок, віршів, у яких відбито побут українців, традиції, звичаї в галузі харчування; 3) *природи рідного краю* на основі розгляду традиційного для української кухні набору харчових продуктів, природно-географічних умов регіону, що зумовили його формування, пов’язаної з цим трудової сфери діяльності українців (напрямів господарської діяльності, трудової обрядовості); 4) *народної медицини* через ознайомлення учнів з лікувальними властивостями продуктів місцевого походження; 5) *побутових звичаїв, сімейних свят, обрядів* в контексті вивчення обрядових страв, що відігравали важливу роль у них і несли певне символічне навантаження; 6) *циклу календарних свят*: висвітлення асортименту страв національної кухні, що

мають символічне значення чи є традиційними для релігійних свят; 7) *культурно-побутових традицій регіону* на основі ознайомлення з робочою (житловий простір, де готувалися страви та тримався кухонний посуд) та обрядовою (простір, де споживалася їжа, проходили родинні обіди та святкові частування) зонами оселі українців минулого; 8) *видів народних промислів та народного мистецтва* через приклади демонстрації українського традиційного посуду, особливостей його оздоблення, декорування.

На основі отриманої інформації студенти досліджують можливості прилучення учнів до національної культури у контексті змісту інших модулів стабільної частини програм трудового навчання Специфіка даного завдання вимагає від студентів творчого підходу до його виконання.

Розглянувши детально, яким чином можуть бути відображені складники національної культури у змісті занять з обслуговуючої праці, студенти вже осмислено вивчають шляхи, форми, методи формування національної самосвідомості учнів. Ознайомлюючи майбутніх вчителів обслуговуючої праці з методикою виховання в учнів національної самосвідомості, викладач залучає студентів до самостійного опрацювання відповідних праць М.І. Баришевського, В.Г. Кузя, І.В. Мартинюка, Ю.Д. Руденка, З.О. Сергійчика, Д.О. Тхоржевського. Крім того, дослідження студентами особливостей введення у зміст навчання учнів відомостей народознавчого характеру вказує на доцільність рекомендацій щодо звернення їх уваги на праці з питань національного виховання учнів засобами українського народознавства (Т.Д. Дем'янюк, О.В. Король, Р.П. Сеульський).

Отже, підготовка майбутніх вчителів обслуговуючої праці до інноваційної і творчої педагогічної діяльності ґрунтується на сформованості у студентів навичок працювати з методичною та іншою фаховою літературою, умінь педагогічного бачення проблем трудового навчання учнівської молоді, здійснення пошуку способів реформування навчально-виховного процесу, що вимагає обізнаності з сучасними педагогічними технологіями.

Література

1. Тхоржевський Д.О. Методика трудового і професійного навчання. – 4-є вид., перероб. і допов. Ч.1. – К.: РННЦ “ДІНІТ”, 2000. – 248 с.
2. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Трудове навчання, 5-9 класи. – К.: Шкільний світ, 2001. – 312 с.
3. Интеграция современного научного знания: Методол. анализ / Н.Т. Костюк, В.С. Лутай, В.Д. Белогуб и до. – К.: Вища школа, 1984. – 184 с.

4. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т.. Сучасні педагогічні технології. – К.: Видавничий центр “Просвіта”; Пошуково-видавниче агентство “Книга Пам’яті України”, 2000. – 368 с.

*Куненко Л.О.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОНОЛОГІЧНОГО І ДІАЛОГІЧНОГО МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИКИ

Програма „Трансформація гуманітарної освіти в Україні” та реформування початкової ланки освіти спираються на Закон України „Про загальну середню освіту” методологічно переорієнтовує всі освітні галузі на реалізацію принципу всебічного розвитку особистості, освітньої компетентності учнів загальноосвітніх шкіл через стандартизацію, гуманітаризацію, інтеграцію змісту в аспекті культурологічної спрямованості освітнього процесу.

Зокрема, у сучасному підручнику для студентів педагогічних факультетів „Дидактика початкової школи” О.Я.Савченко зазначається, що реалізація культурологічної функції загальноосвітньої підготовки потребує розуміння її як процесу, в якому цілі навчання поєднуються з виховними, що має на меті виявлення і розвиток творчих здібностей усіх дітей. Пріоритетна роль у гуманітаризації шкільної освіти належить словесності, естетичній освіті, людинознавчим і суспільствознавчим курсам, завдяки яким діти краще пізнають свою країну, її історію, світ людей і себе, вчатьса самоорганізації і саморегуляції поведінки” [4, 41].

Зміст цього нормативного освітнього документу зорієнтований на формування в учнів духовних цінностей, шляхом цілеспрямованого впровадження у навчальний процес кращих надбань національної і світової культури, а також накопичення у них словникового запасу і такого рівня словесності (змістового говоріння), які б допомогли їм вільно переводити результати мисленнєвої діяльності у музично-естетичне висловлювання.

Предмети естетичного циклу (музика, образотворче мистецтво, хореографія), серед яких музика є провідним, виступають осередком формування культури вісх напрямків, творчої самореалізації і духовного розвитку особистості.

Багатофункціональність мистецтва як інтегрованого виду діяльності, передусім передбачає розвиток в учнів здатності: збагачення, корекції (якщо